

GHID PENTRU PROFESORI

MODULUL 7 - EDUCAȚIA MEDIATICĂ

Acest modul este elaborat de Parlamentul European, nu de autorul celorlalte module.

Suntem cu toții țintele unor acțiuni de influențare în scopuri comerciale sau politice. Uneori, acestea urmăresc doar să ne atragă atenția și să ne implice. Unii elevi cunosc probabil fenomenul, însă pentru alții este un concept nou. Este posibil ca unii elevi din clasă să se bazeze pe surse care dezinformează pentru a obține informații despre anumite subiecte sau care doar acordă credit anumitor dezinformări. Verificarea informațiilor este cel mai bun instrument pe care putem să îl folosim pentru a înțelege ce este adevărat, dar ia mult timp, ceea ce face imposibilă verificarea tuturor știrilor. Cheia este să știm când trebuie să fim circumspecți.

Această lecție conține un exercițiu care îi învață pe elevi să depisteze conținutul cu potențial manipulator și o discuție despre cum pot evita să fie manipulați. Lecția îi va ajuta să își dea seama de propriile puncte vulnerabile pe baza modului în care consumă știri și își exprimă părerile.

Această lecție este o combinație de activități în grup și prezentări. Include și idei pentru un joc având ca subiect dezinformarea, precum și recomandări de lectură și o listă cu organizații europene specializate în verificarea informațiilor.

METODOLOGIE	DURATĂ	MATERIALE
Prezentare introductivă și joc	15 min.	- Un telefon inteligent pentru fiecare grup
Exercițiu în grup și discuție	30 min.	- Computer, proiector și tablă
Prezentare finală	10 mins.	- Computer, proiector și tablă

OBIECTIVE ȘI COMPETENȚE

ATITUDINE

- Elevii devin conștienți de indiciile existenței conținutului manipulator
- Elevii devin conștienți că pot fi manipulați - la fel ca toată lumea

CUNOȘTINȚE

- Elevii învață ce este dezinformarea și care sunt principalele ei surse
- Elevii învață câteva metode de verificare a informațiilor
- Elevii învață câteva exemple concrete de măsuri pe care UE le ia împotriva dezinformării

PAS CU PAS

1. PREZENTARE INTRODUCATIVĂ ȘI JOC

CADRU DE DESFĂȘURARE

Elevii sunt în clasă, profesorul îi împarte în grupuri mici. Profesorul începe lecția prin prezentarea a două fotografii conținând știri false (primul set de carduri).

DESFĂȘURARE

- Elevii trebuie să spună dacă cred că informația este reală sau dacă nu le inspiră încredere și să explice de ce. După ce fiecare grup și-a exprimat ideile, profesorul dezvăluie soluțiile. Urmează o discuție cu elevii despre diferitele surse de informații. Elevilor li se cere să enumere sursele pe care le folosesc (sau cunosc, în cazul elevilor de vârstă mai mică) pentru a obține informații despre ce se întâmplă în societate și în lume. Răspunsurile pot să includă surse precum ziarele și revistele, televiziunea, radioul, media online, bloguri, podcasturi, platforme de socializare, prieteni etc.
- Scrieți pe tablă care sunt sursele de informații pe care elevii le folosesc cel mai mult. Cereți elevilor să își pună întrebarea de ce consideră că o sursă este sau nu de încredere. Este ușor accesibilă sau nu? Puteți avea încredere în ea? Știți cine este autorul relatării? Întrebați-i și de ce utilizează aceste surse și care sunt argumentele pro și contra.
- Faceți legătura între această discuție și imaginile de la începutul prezentării - întrebați elevii dacă au dat peste vreo știre ciudată în ultima vreme. Cum? De unde provenea? Ce fel de sursă avea? De ce a fost publicată? De către cine?

Dacă un elev își amintește detaliile unei știri suspecte, e foarte bine. Mulți elevi nu-și vor aminti unde au văzut știrea și nici cine a scris-o. Un fapt divers este mai ușor de reținut decât contextul său. Dacă elevii nu-și amintesc nicio știre ciudată, vor putea să caute una mai târziu, în timpul exercițiului.

CONȚINUT: DESCRIEREA SLIDE-URILOR

1. Să te lași sau nu indus în eroare?

Obiectivul acestei prezentări este de a oferi o introducere despre dezinformare, în special dezinformarea cu privire la Uniunea Europeană și instituțiile sale, printre care și Parlamentul European. De asemenea, prezentarea își propune să arate cum pot fi evitate capcanele întinse de actori răuvoitori.

2. Pentru a sparge gheața: credibil sau nu?

Să începem cu un exemplu simplu, care probabil nu va păcăli pe nimeni și va stârni doar râsul. Ar fi interesant aici ca elevii nu numai să menționeze că povestea cu extraterestri nu e credibilă, dar și să comenteze imaginile și titlurile. De fapt, putem recunoaște mai multe tipare ale știrilor false: imagini trucate, majuscule, expresii tari sau exagerate. Sursa este o teorie conspiraționistă.

3. Credibil sau nu?

Nu este credibil: în acest caz, trebuie verificate sursele și trebuie văzut dacă afirmațiile sunt susținute în realitate de probe concrete sau de studii recunoscute (ceea ce nu este cazul în exemplul de față). De asemenea, sursele sunt discutabile (consultați linkul către site-ul web și contul de Twitter).

4. Credibil sau nu?

Nu este credibil: în acest caz, trebuie verificate sursele și trebuie văzut dacă există vreo dovadă în sprijinul afirmațiilor făcute (nu există). Este utilă și o dublă verificare, pentru că schimbările climatice sunt demonstrate științific.

5. Real sau fals?

Știri reale. Oricât de neverosimil ar părea, aceasta este **o întâmplare reală**. [Video-ul](#) de mai sus, difuzat de secretarul de stat al Administrației penitenciarelor din Rio de Janeiro, îl arată pe Clauvino da Silva, condamnat pentru trafic de droguri, surprins de gardieni când încerca să fugă din închisoare deghizat în tânără femeie.

Video-ul a fost postat pe YouTube pe canalul oficial al **Global News**, departamentul de știri și actualități al Global Television Network din Canada. Lângă numele contului este bifată mențiunea „verificat”, ceea ce indică că sursa este în principiu credibilă.

2. EXERCIȚIU ÎN GRUP ȘI DISCUȚIE

CADRU DE DESFĂȘURARE

Exercițiu: clasa rămâne împărțită în grupuri mici. Fiecare grup trebuie să aibă cel puțin un telefon inteligent.

DESFĂȘURARE

- Cereți-le elevilor să parcurgă sursele de informare pe care le folosesc de obicei și să caute articole sau postări de pe platformele sociale (excluzând mesajele private sau cu conținut personal) pe care le consideră ciudate, înșelătoare sau care sună prea bine pentru a fi adevărate. Practic, trebuie să caute știri care provoacă o reacție puternică și pe care și le amintesc tocmai din acest motiv. Fiecare grup trebuie să găsească două sau trei exemple pe care să le prezinte restului clasei.
- În cursul prezentării exemplelor, cereți-le elevilor să explice ce cred ei că a urmărit autorul. Dacă au articolul de la un prieten, cereți-le să spună dacă cred că prietenul era conștient de acest lucru. Ar distribui și ei această informație altora?
- **Discutați pe scurt** motivele care stau la baza alegerilor unora sau altora dintre elevi. Ideea este a iniția o dezbatere despre modul în care ideile și convingerile noastre preconceptionale ne predispun să distribuim știri sau informații care concordă cu ele, fără a le mai verifica validitatea sau conținutul. Această activitate le transmite elevilor mesajul că este important să citească conținutul înainte de a-l distribui și să hotărască dacă acesta se bazează pe dovezi solide și de încredere.

Propuneri de întrebări pentru inițierea dezbaterii:

- de ce ați hotărât să distribuiți acest articol?
- ați citit tot articolul?
- care credeți că este argumentul cel mai solid al acestui articol?
- credeți că acest articol este veridic? de ce?
- dacă ați fi avut o părere diferită, ați mai fi distribuit articolul?
- credeți că acest articol reușește să îi convingă pe cei care nu sunt de aceeași părere? de ce?
- **Opinie sau fapt?** Explicați diferența dintre opinie și informație veridică.
- Acum abordați **conceptul de dezinformare**. Prezentați definiția (simplificată) a dezinformării.

Cu titlu informativ: **Definiția UE:** prin dezinformare se înțeleg informațiile demonstrabil false sau înșelătoare care sunt create, prezentate și difuzate pentru obținerea de beneficii economice sau pentru a induce intenționat în eroare publicul, putând prejudicia interesul public. Printre prejudiciile aduse interesului public se numără amenințările la adresa procesului democratic, precum și la adresa bunurilor publice cum ar fi sănătatea, mediul sau securitatea cetățenilor Uniunii Europene. Noțiunea de dezinformare nu include erorile neintenționate, conținutul satiric și parodia sau știrile și comentariile asumate clar ca fiind părtinitoare.

CONȚINUT: DESCRIEREA SLIDE-URILOR

6. Începerea activității cu clasa

7. Să te gândești la sursele noastre de informare

Cereți-le elevilor să treacă prin sursele lor obișnuite de informare, pentru a căuta știri sau alte postări publice pe platformele de socializare (nu mesaje private adresate doar lor) care li se par ciudate sau dubioase, sau pur și simplu prea frumoase pentru a fi adevărate. În esență, trebuie să caute știri care provoacă o reacție puternică și pe care și le amintesc tocmai din acest motiv. Fiecare grup trebuie să găsească cel puțin un exemplu pe care să-l prezinte restului clasei.

8. În ce fel e bizară?

Scrieți pe tablă sursele de informare cel mai des folosite de elevi. Cereți elevilor să se gândească de ce consideră că o sursă este sau nu credibilă. De exemplu: Este gratuită sau accesul este plătit? Este ușor sau greu de găsit? Puteți avea încredere în informații? Știți cine a scris știrea?

Întrebați-i și de ce utilizează aceste surse și care sunt argumentele pro și contra.

Cereți elevilor să încadreze exemplele de știri ciudate pe care le-au găsit într-una sau mai multe dintre categoriile enumerate.

Faceți legătura dintre aceasta și imaginile de la începutul prezentării - întrebați elevii dacă au găsit vreă știre bizară în ultima vreme. În ce fel e bizară? De unde provine? Din ce tip de sursă? De ce a fost publicată? Cine a scris-o?

Dacă e vreun elev care își amintește o știre cam dubioasă, e foarte bine. În general însă, elevii nu-și vor aminti unde au văzut știrea și nici cine a scris-o. E mai ușor de ținut minte un fapt divers decât contextul său. Dacă elevii nu-și amintesc nicio știre ciudată, vor avea ocazia să caute una mai târziu în timpul exercițiului.

9. Opinie sau fapt?

Explicați diferența dintre opinie și fapt.

Ce este un fapt? Un fapt poate fi verificat și susținut de dovezi.

Ce este o opinie? Opinia se bazează pe convingerea sau punctul de vedere al persoanei care o exprimă, și nu pe dovezi verificabile. Alte persoane pot crede altceva. Cereți elevilor să treacă prin articole și să evidențieze părțile care sunt opinii, cele care sunt fapte dintr-o sursă desemnată și cele care par a fi fapte, dar nu menționează sursa. Cereți-le să-și împărtășească concluziile.

10. Ce este dezinformarea?

Întrebați elevii dacă știu ce este dezinformarea. Verificați exemplele elevilor în raport cu definiția. Ar putea unele constitui o dezinformare?

Care ar putea fi considerate dezinformare? (De exemplu știri sau opinii neplăcute, marketing, erori sau neînțelegeri).

3. PREZENTAREA FINALĂ

DESFĂȘURARE

- Discutați câteva probleme legate de dezinformare și subliniați că oricine poate fi indus în eroare, mai ales dacă:
 - sunt la mijloc sentimente puternice (iubire, teamă, speranță)
 - mesajul vine de la cineva în care avem încredere
 - mesajul concordă cu convingerile noastre
- Un prim pas pentru a vă proteja de dezinformare este să fiți conștienți de existența ei și de faptul că poate să vă vizeze.

Verificarea informațiilor este un alt pas important, care poate fi chiar distractiv: este ca o joacă de-a detectivii care ar putea să placă mult elevilor. De cele mai multe ori, verificarea informațiilor durează destul de mult, dar elevii nu trebuie să fie descurajați, pentru că adesea anumite elemente ale unei informații spun multe despre calitatea mesajului transmis.

- Explicați diferența dintre informație greșită și dezinformare. *[Profesorul poate hotărî să utilizeze sau nu acest conținut, în funcție de grupa de vârstă. Conținutul este mai potrivit pentru elevii de 16-18 ani].*

- **Identificarea „știrilor false”.**

Sugestii de verificare a informațiilor [a se vedea imaginea care reprezintă o busolă din prezentare]:

- **Identificarea farselor și a trolilor**

1. Cum pot verifica dacă un profil de pe platformele de socializare este real?

Simbol care indică un cont verificat: personalitățile publice și unii utilizatori de pe Twitter și alte platforme media cer marcarea contului lor ca verificat pentru a evita falsificarea și utilizarea neautorizată.

Dacă un cont nu este verificat, dar ar trebui probabil să fie, este bine să fim precauți și să facem verificări suplimentare.

Istoricul contului: verificați istoricul publicării conținutului, rețeaua de prieteni și urmăritori, aprecierile și alte indicii pentru a vă da seama dacă contul a fost creat cu un scop anume, de exemplu pentru a interveni într-o dezbatere politică sau în scop de publicitate.

Semnale de alarmă: conturile cu puțini prieteni sau cele care par a fi boți; mesajele publicate sunt concentrate într-un singur comentariu; nu postează conținut propriu, ci doar distribuie conținut provenind de pe alte conturi.

2. Ce este „clickbait”-ul și cum îl recunosc?

Prin „clickbait” (titlu-capcană) se înțelege un conținut exagerat sau incorect creat cu intenția de a determina utilizatorii să dea clic pe link-ul respectiv. Acest tip de conținut are adesea:

- titluri scrise integral cu majuscule
- un ton exagerat (cum ar fi „ȘTIRI DE ULTIMĂ ORĂ” sau „DISTRIBUIȚI!”, scrise cu majuscule)
- titluri incomplete

Toate acestea ne încurajează să deschidem link-urile, ceea ce generează venituri pentru creatorii clickbait-ului. Clickbait-ul poate fi folosit pentru a ne culege datele, care sunt apoi folosite în scopuri comerciale sau de altă natură.

3. Cum pot să verific dacă o imagine este autentică, a mai fost folosită altundeva sau a fost trucată?

Folosirea funcției de căutare Google Images este o metodă rapidă de a verifica cum a fost distribuită o imagine și în ce context. Căutarea după imagini poate fi făcută introducând în câmpul de căutare un fișier sau un link.

CONȚINUT: DESCRIEREA SLIDE-URILOR

11. De ce reprezintă dezinformarea o problemă?

Reveniți la conceptul de opinie și la cel de fapt.

12. Dezinformarea poate cauza pagube reale în viața reală

Exemplu de dezinformare cu consecințe nefaste.

13. Dezinformarea poate pune viața oamenilor în pericol

Exemplu: sfaturile inexacte în materie de sănătate pot convinge oamenii să nu urmeze un tratament medical, ori să subestimeze sau să supraestimeze o anumită boală. Această imagine despre COVID-19 este un bun exemplu.

16. „Știrile false”. Ce sunt ele?

[Profesorul poate decide să utilizeze sau nu acest slide, în funcție de public: este mai adaptat pentru elevii de 16-18 ani].

Dezinformarea nu este singurul tip de informații care pot aduce prejudicii celor care o urmează. De fapt există numeroase nuanțe. Nu este atât de important să ne concentrăm doar asupra a ceea ce este adevărat sau fals. **Multe dezinformări conțin și ceva adevăr.** Erorile accidentale nu sunt, de obicei, periculoase (dar pot fi).

Despre răspândire: dezinformarea poate fi răspândită intenționat, ca parte a unei strategii sau a unui model de afaceri. Dar poate fi răspândită și fără intenții rele sau din neatenție, din lipsă de cunoștințe sau de dexteritate mediatică.

Informațiile greșite: sunt informații false răspândite fără a exista neapărat intenția de a induce în eroare. Exemplu: o imagine utilizată într-un alt context poate avea uneori o semnificație diferită. Uneori poate fi intenționat, alteori nu. Dezinformarea, în schimb, este difuzată cu intenția clară de a induce în eroare și de a înșela.

17. Cum putem discerne adevărul de știrile false

Un prim pas pentru a vă proteja este să fiți conștienți de dezinformare și de faptul că puteți fi vizați.

18. Povestea tristă, dar adevărată, a vacii Penka

O vacă bulgară, pe nume Penka, a plecat de acasă și a trecut accidental frontiera cu Serbia. Două săptămâni mai târziu, proprietarul Penkăi a primit un telefon de la poliția sârbă, care i-a cerut să se ducă și să-și recupereze vaca, care fusese identificată după crotalie. Toate vacile din UE trebuie să aibă crotalie.

Proprietarul Penkăi s-a dus s-o ia, dar, când să treacă înapoi granița în Bulgaria, poliștii de frontieră i-au cerut documente care să ateste că animalul era în stare bună de sănătate. Aceasta este procedura standard la frontieră la intrarea în UE. Din păcate, proprietarul Penkăi nu avea documentele respective, iar vaca a ajuns pe mâinile autorităților bulgare. A fost pusă în carantină și ar fi putut chiar fi ucisă dacă se dovedea că avea vreo boală. Pur și simplu nu putea fi primită în Bulgaria fără niciun fel de documente: acesta este modul în care UE încearcă să prevină răspândirea bolilor periculoase ale animalelor, care se pot transmite și la oameni.

Întâmplarea a fost semnalată prima dată de o organizație bulgară pentru protecția drepturilor animalelor. Presa internațională a preluat știrea și au apărut articole care exprimau indignare față de „birocrăția de la Bruxelles”. Cazul a circulat extins și în media socială. În doar câteva zile, a fost reluat în presa din întreaga lume, întotdeauna cu aceeași indignare.

S-a creat un efect de amplificare a efectelor evenimentului. Povestea Penkăi arată cum un mic incident amuzant poate crea o întregă istorie și un pretext pentru a da vina pe birocrăția UE, trecând total cu vederea motivele reale ale controalelor la frontieră.

Povestirea nu e complet „falsă”, însă a devenit dezinformare întrucât a fost folosită pentru a denatura realitatea din motive politice și comerciale, transformând un control frontalier de rutină într-o dezbatere mondială anti-UE.

19. Busolă pentru verificarea veridicității informațiilor

De obicei, verificarea informațiilor durează destul de mult, dar elevii nu trebuie să se descurajeze, pentru că adesea particularitățile unei informații spun multe despre calitatea mesajului transmis. Recunoașterea știrilor false: se împart în două categorii: informare greșită și dezinformare (explicați diferența!).

Sugestii:

- Citiți întregul articol - se potrivesc titlurile cu conținutul? Cum putem verifica credibilitatea unui site pe Internet? Analiza URL-ului: verificați întotdeauna dacă este vorba de site-ul original sau dacă URL-ul are ușoare modificări în nume sau extensie - ideea este că un cititor neatent sau grăbit nu va observa aceste detalii. Site-urile de dezinformare iau numele surselor de știri bine cunoscute și îi fac mici modificări.
- Căutați știrea pe Internet - este confirmată și de alte surse?
- Știți ce tip de surse sunt?

- Verificați data și autorul: personalitățile publice au adesea conturi „verificate” pe platformele de socializare, la fel și mass-media și jurnaliștii. Adesea, cei care lucrează în sectorul informațional au site-uri sau profiluri publice care vă pot ajuta să-i găsiți și să le cunoașteți activitatea.
- Verificați dacă imaginile arată ciudat sau par trucate. Dacă e cazul, puteți face o căutare inversă pe Google Imagini.
- Analiza contextului vă poate ajuta să evaluați informațiile: imaginați-vă că un producător de telefoane vă spune că vânzările s-au dublat. Studiați contextul: era decembrie, perioada de vacanță, în magazine erau numeroase reduceri de preț, așa încât telefoanele erau pur și simplu mai ieftine. Era de așteptat, nu-i așa? Același lucru se întâmplă, de multe ori, și în dezbaterile publice.

RESURSE SUPPLEMENTARE

Definiția în mai multe limbi a dezinformării din raportul '[Cum puteți identifica știrile false](#)'.

Jocuri online având ca temă dezinformarea:

- [The Bad News Game](#) (în mai multe limbi) și [Bad News Game for Kids](#) (în câteva limbi). Creați-vă propriile știri false. Versiunea standard, de la 15 ani. Versiunea pentru copii, de la 8 ani.
- [Fakescape](#) (CZ și EN). Jocuri care îi învață pe elevi cum să se ferească de capcana știrilor false. La cerere și gratuit pentru formatori. De la 13 ani.
- [Fakey](#) (EN). Joc care formează competențe primare în domeniul media și arată modul în care oamenii interacționează cu informația eronată. De la 16 ani.
- [Escape Fake](#) (DE și EN). Aplicație care poate fi descărcată și care formează competențe primare în domeniul media prin joc. De la 15 ani.
- [Millab](#) (EN, GE, AR, AZ). Jocuri distractive pentru tineri pe tema identificării știrilor false, trolilor sau hărțuirii online. De la 12 ani.
- [Troll Factory](#) (EN). Participanții joacă rolul unor troluri care creează știri false. De la 16 ani.

Liste cu organizații de verificare a informațiilor din mai multe țări din UE

- [Poynter Institute](#)
- [Facebook](#)
- [Grupul anti-dezinformare_group](#) al UE și campania '[think before you share](#)'

*Acest modul este elaborat de Parlamentul European, nu de autorul celorlalte module.
Date de contact: europarl-spox@europarl.europa.eu.*

